

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ПРОФЕСІЙНОЇ МОТИВАЦІЇ ОФІЦЕРІВ ОРГАНІВ ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ ДО ОПЕРАТИВНО-СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ПРОЦЕСІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПІДГОТОВКИ

Висвітлено напрями розвитку професійної мотивації офіцерів органів охорони державного кордону до оперативно-службової діяльності в процесі післядипломної підготовки.

Ключові слова: напрями післядипломної освіти офіцерів, перепідготовка, курсове навчання, стажування, професійна підготовка, військово-наукова робота.

Питання формування фахівця органів охорони державного кордону належить до найважливіших проблем держави. Останніми роками активізувався процес становлення громадянського суспільства в Україні, який великою мірою визначає нагальну потребу в удосконаленні формування професійної мотивації офіцерів органів охорони державного кордону до оперативно-службової діяльності.

Перехід України на інноваційну стратегію розвитку зумовлює фундаментальні зміни, які відбуваються в усіх сферах суспільної діяльності. Реформування освіти в Україні має комплексний характер, супроводжується взаємно детермінуючими змінами, передбачає становлення нової структури, змісту, системи управління та зв'язків із соціальним середовищем, нових функціональних можливостей. Зміна функціонального імперативу системи освіти полягає в необхідності зміщення акцентів з фактора підготовки кадрів для потреб суспільства на фактор моделювання соціальних процесів та їх імплементації в соціальне суспільство шляхом формування системи цінностей, життєвих орієнтирів та навичок, готовності до змін. Зрозуміло, що таку функцію система освіти може виконати лише за умови неперервності, відтак, основний тягар креативно-моделювальної функції освіти лягає на її післядипломну складову, яка й супроводжує людину протягом усього її активного життя [5].

Мета статті – висвітлення напрямів розвитку професійної мотивації офіцерів органів охорони державного кордону до оперативно-службової діяльності в процесі післядипломної підготовки.

У межах нашого дослідження цікавим є з'ясування напрямів, у яких відбувається процес формування професійної мотивації офіцерів органів охорони державного кордону в інформаційному середовищі в системі післядипломної освіти, розгляд тих специфічних особливостей, які неодмінно треба враховувати при організації процесу професійної підготовки. Безумовним є те, що процес підвищення професійної мотивації офіцерів органів охорони державного кордону в системі післядипломної освіти буде успішним за умов поєднання теоретичних відомостей післядипломної освіти з основними завданнями практичної підготовки, усвідомленням необхідності врахування вікових особливостей офіцерів. Базова освіта, яку здобуває офіцер органів охо-

рони державного кордону в межах навчання в Національній академії Державної прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького на початку його кар'єри, принципово не може забезпечити його впродовж усього періоду служби необхідними знаннями, уміннями, навичками і якостями, які потрібні йому для успішного виконання оперативно-службових завдань.

Сьогодні післядипломна освіта в Україні є постійно діючою ланкою в національній системі освіти, на яку покладаються завдання:

- задоволення потреб господарського механізму в кваліфікованих кадрах та гнучке реагування на зміни, що відбуваються в суспільстві;
- забезпечення умов для постійного підвищення кваліфікації фахівців, неперервного розвитку потенціалу кожного фахівця, його інтелектуального та загальнокультурного рівня, набуття професійно необхідних знань та вмінь;
- забезпечення одержання нової кваліфікації, нової спеціальності на основі раніше здобутої в закладах освіти і досвіду практичної роботи, поглиблення професійних знань та вмінь за фахом;
- упровадження гнучкої системи неперервної освіти та самоосвіти громадян, забезпечення освіти дорослих впродовж усього життя [5].

Прогалини у формуванні професійної мотивації, професійних знаннях позначаються на нездатності офіцера органів охорони державного кордону виконувати оперативно-службову діяльність. Дослідження А. Кучеренко показують, що тільки той офіцер спроможний забезпечити успішні дії підлеглих, який досконало засвоїв свою спеціальність, усебічно вивчає і знає особовий склад, уміло спирається на колектив і систематично працює з кожним військовослужбовцем, здійснюючи військове виховання і навчання [2].

Слід зауважити, що наявна система післядипломної підготовки офіцерів органів охорони державного кордону не повною мірою забезпечує вимоги щодо посилення професійної мотивації, існує певна невідповідність традиційних підходів до професійної освіти офіцерів органів охорони державного кордону і навчально-методичної бази, спеціально призначеної для післядипломного навчання, недостатньо розробок навчальних технологій, які б враховували соціально-психологічні особливості осіб, які вже мають певний обсяг теоретичних знань і практичного досвіду виконання оперативно-службових завдань. Ці чинники суттєво знижують ефективність процесу формування професійної мотивації офіцерів органів охорони державного кордону до здійснення оперативно-службової діяльності в інформаційному середовищі.

Під післядипломною освітою розуміють спеціалізоване вдосконалення освіти та професійної підготовки особи шляхом поглиблення, розширення й оновлення її професійних знань, умінь і навичок або отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду [4].

Специфіка післядипломної освіти офіцерів органів охорони державного кордону визначається порядком та умовами, у яких вона відбувається,

характеризується розгалуженістю: перепідготовка, підвищення кваліфікації, професійна підготовка, стажування, різноманітні збори, навчання на певному факультеті. Кожен із видів післядипломної освіти організовується відповідно до наявних навчальних, тематичних планів і програм, які розробляються для кожного виду післядипломної освіти з урахуванням специфіки підготовки, та здійснюється в Національній академії Держприкордонслужби України відповідно до термінів та плану, затвердженого адміністрацією Держприкордонслужби України.

Зрозуміло, що постійно діючою системою підвищення кваліфікації офіцерів органів охорони державного кордону є самоосвіта та самозростання.

Основними завданнями післядипломної освіти офіцерів органів охорони державного кордону є:

- оволодіння необхідними професійними знаннями і спеціальними навичками для успішного виконання обов'язків з охорони державного кордону та інших оперативно-службових завдань;

- формування професійної мотивації офіцерів органів охорони державного кордону до оперативно-службової діяльності через почуття відповідальності за свої дії, постійне вдосконалення своїх фахових знань, умінь і навичок з урахуванням специфіки оперативно-службової діяльності в конкретних ситуаціях;

- навчання офіцерів органів охорони державного кордону прийомів особистої безпеки при виконанні оперативно-службових обов'язків, удосконалення навичок поведінки зі спеціальними засобами і спеціальною технікою, експлуатації транспортних засобів, засобів зв'язку, електронно-обчислювальної техніки;

- формування високої психологічної стійкості офіцерів органів охорони державного кордону.

Одним із напрямів післядипломної освіти є перепідготовка: це отримання іншої спеціальності на основі здобутого раніше освітньо-кваліфікаційного рівня та практичного досвіду. Для кожної категорії працівників зміст перепідготовки складається індивідуально і визначається навчальними й тематичними планами, які розробляються в навчальних закладах з урахуванням стандартів вищої освіти [4].

Специфічним напрямом післядипломної освіти офіцерів органів охорони державного кордону є курси підвищення кваліфікації у вигляді зборової підготовки за фаховим напрямом діяльності, тобто розширення профілю виконуваних завдань, що передбачає набуття особою знань і навичок щодо виконання додаткових завдань та обов'язків у межах спеціальності. Ця форма післядипломної освіти передбачає тільки підвищення кваліфікації керівного складу Держприкордонслужби України, що є обов'язковим для призначення на вищі посади керівників відділів прикордонної служби та органів охорони державного кордону.

Курсове навчання виявляється стимулом для самоосвіти й орієнтує офіцерів органів охорони державного кордону на відбір певного змісту для

самостійного вивчення. У свою чергу, самоосвіта суттєво доповнює ті знання, які слухачі здобули на курсах. Цим воно більшою мірою задовольняє професійні запити і відповідає потребам особистості в професійній сфері. Актуальною проблемою є встановлення взаємозв'язку між цими процесами і підтримкою їх на оптимальному рівні, що потребує встановлення тісних контактів місцевих органів освіти і факультетів підвищення кваліфікації офіцерів органів охорони державного кордону [1].

Ще однією з форм навчання на курсах післядипломної освіти є стажування, яке являє собою комплекс заходів, що організують і проводять з метою поглиблення та закріплення здобутих знань, удосконалення практичних навичок в організації оперативно-службової діяльності органів охорони державного кордону під час виконання службових обов'язків. Основними завданнями стажування слухачів є: систематизація, поглиблення та закріплення здобутих знань і практичних навичок з організації охорони державного кордону та керівництва оперативно-службовою діяльністю.

У процесі стажування в офіцерів органів охорони державного кордону формується стійка професійна мотивація позитивного ставлення до обраного фаху. Стажування сприяє визначенню цілей, вимог службової діяльності, шляхів їхнього досягнення, допомагає розвитку волі та характеру. У процесі стажування необхідно забезпечити відповідність змісту й організації навчання потребам професійної діяльності підпорядкованого персоналу з виконання оперативно-службових завдань в умовах мирного і воєнного часу. Офіцер органів охорони державного кордону під час стажування має вирішити комплексне завдання – удосконалити загальнотеоретичні, військові та військово-технічні знання й одночасно сформулювати необхідні моральні і фізичні якості, психологічну готовність до виконання оперативно-службових завдань.

Наступною формою післядипломної освіти офіцерів органів охорони державного кордону є професійна підготовка – це система організаційних і навчальних заходів, спрямованих на вдосконалення знань, умінь і навичок персоналу за посадовим призначенням [3]. Професійна підготовка включає вивчення визначених дисциплін такої підготовки, які є різними для різних категорій офіцерського складу. Напрями підготовки та предмети професійної підготовки офіцерського складу: службово-спеціальна підготовка (основи стратегії, оперативне мистецтво ДПСУ, спеціальна підготовка, основи управління, правова підготовка); загальновійськова підготовка (вогнева підготовка, фізична підготовка, РХБЗ та Екобезпека); гуманітарна підготовка. Рівень успішності за цими дисциплінами є і показником рівня професійної мотивації офіцера до служби, зростання, становлення та просування.

Ще однією з форм післядипломної підготовки офіцерів органів охорони державного кордону є навчання в Національній академії прикордонної служби України імені Богдана Хмельницького на факультеті підготовки керівних кадрів (факультет № 1), який є основним організаційно-штатним підрозділом академії, готує фахівців з освітньо-кваліфікаційним

рівнем “магістр” за напрямом підготовки “Охорона та захист державного кордону”.

Для офіцерів, які здобули повну та базову вищу освіту в Національній академії державної прикордонної служби України ім. Богдана Хмельницького і призначені на первинні офіцерські посади у відділи прикордонної служби при управлінні прикордонного загону, організовується проведення зборів, під час яких керівництво підрозділу та досвідчені офіцери ознайомлюють їх з обстановкою, особливостями охорони кордону та функціонування пунктів пропуску, інженерним облаштуванням державного кордону на ділянці відповідальності загону. Досвідчені офіцери наочно демонструють практичні елементи організації служби на ділянці прикордонної застави або в пункті пропуску та порядок інженерно-технічного забезпечення охорони державного кордону.

Ще одним важливим напрямом підвищення професійної майстерності офіцерського складу є їх участь у *військово-науковій роботі*, яка здійснюється всіма формами й методами та полягає в дослідженні найважливіших питань мистецтва охорони державного кордону, доповідей (рефератів), участі в роботі науково-практичних конференцій і підготовці статей для наукових видань і засобів масової інформації [2].

Висновки. Зміст післядипломної освіти офіцерів охорони державного кордону має сприяти підвищенню їх кваліфікації, орієнтувати їх на оволодіння системою конкретних фахових знань і практичних умінь, необхідних для роботи в органах (підрозділах) охорони державного кордону, включати вивчення найважливіших питань охорони кордону, оперативно-службової діяльності і таким чином безпосередньо впливати на підвищення рівня професійної мотивації.

Процес розвитку професійної мотивації офіцерів органів охорони державного кордону до оперативно-службової діяльності вимагає певних умов, серед яких для нашого дослідження становлять інтерес педагогічні умови, які розглянемо в наступних розвідках.

Список використаної літератури

1. Васильченко Л.В. Формування управлінської культури керівника школи в системі післядипломної педагогічної освіти : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 [Електронний ресурс] / Л.В. Васильченко ; Терноп. нац. пед. ун-т ім. В. Гнатюка. – Т., 2006. – 20 с.

2. Кучеренко А.А. Педагогічні основи вдосконалення професійної підготовки прикордонників в умовах службової діяльності : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 / А.А. Кучеренко. – Хмельницький, 2005. – 250 с.

3. Мандрик Є.В. Основні напрямки вдосконалення професійної підготовки інженерно-технічного персоналу в сучасних умовах / Є.В. Мандрик, В.О. Балашов, В.М. Чмир // Збірник наукових праць. – Хмельницький : Вид-во Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького, 2010. – № 56. – Ч. II. – С. 66–68.

4. Решетняк Л.О. Організаційні засади професійного навчання працівників органів внутрішніх справ у системі післядипломної освіти / Л.О. Решетняк // Педагогічний альманах : зб. наук. пр. / редкол. В.В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : РПО, 2009. – Випуск 4. – С. 156–161.

5. Панченко С.М. Концептуальні засади післядипломної освіти в контексті соціально-економічних та освітянських реформ / С.М. Панченко // Інноваційний розвиток суспільства за умов крос-культурних взаємодій : матер. міжнар. наук. конф. (20–21 лютого 2008 р., м. Суми). – Суми : Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2006. – С. 77–81.

Горбенко А.И. Направления развития профессиональной мотивации офицеров органов охраны государственной границы к оперативно-служебной деятельности в процессе последипломной подготовки

Рассмотрены направления развития профессиональной мотивации офицеров органов охраны государственной границы к оперативно-служебной деятельности в процессе последипломной подготовки.

Ключевые слова: направления последипломного образования офицеров, переподготовка, курсовое обучение, стажировка, профессиональная подготовка, военная научная работа.

Horbenko A. Areas of career motivation development among officers of agencies for the state border protection to operational and official activities during the postgraduate training

The article examines areas of career motivation development among officers of agencies for the state border protection to operational and official activities during the postgraduate training.

Key words: areas of postgraduate education for officers, retraining, course education, in-depth training, professional training, military and scientific work.